

Calmez-vous, madame **Mijmeringen bij vakantie-** **ervaringen en vakantielectuur**

Misschien hebt u het onlangs ook gelezen, het stukje *Calmez-vous, madame* van Julie Cafmeyer in De Standaard. Cafmeyer doet erin het relaas van haar bezoek aan de ambassade van Rwanda in Brussel, op zoek naar een toeristenvisum. Onthutst over zichzelf stelt zij vast hoe snel ze door kleine tegenslagen en andere gewoontes uit haar evenwicht te brengen is; hoe normaal zij het vindt als blanke vrouw op haar wenken bediend en gerust gesteld te worden, om vervolgens – reflecterend vanuit een veel mondiaal perspectief – te beseffen hoe abnormaal dit in de ervaring van zovele andere mensen is en zich de vraag te stellen of, wanneer en hoe zij in momenten van ontredde menselijke woorden van kalmte en geruststelling te horen krijgen.



Gelijkaardige gedachten overvielen me toen ik laatst met mijn man op vakantie was in het Zuiden van Frankrijk. We huurden een vakantiehuisje in de buurt van Carcassonne. Wat wellicht ooit een ruime schuur/werkhuis/atelier in zijn tuin was geweest, had de eigenaar eigenhandig omgebouwd en opgeknapt tot een compact zomerhuisje waar het goed toeven was. De tuin was ruim en rustig, het landschap stil en wijds, de eigenaars tegelijk hartelijk en terughoudend, het zwembad fris en verkoelend. Goed toeven dus. En toch.

En toch merkte ik, als ik eerlijk ben, bij nauwkeurige observatie van mezelf na enkele dagen kleine irritaties op. Waarom waren er in dit huisje voor twee ook écht maar twee theekoppen en twee borden en twee ... zodat we werkelijk na elke maaltijd moesten afwassen? Waarom was er geen enkel deksel dat op (één van de twee) potten paste? Waarom waren de badkamer annex toilet zo geconstrueerd dat er nauwelijks privacy was? En voelden onze lakens en het huisje in zijn geheel toch niet erg klam aan na de talloze onweersbuien? Even onthutst als Cafmeyer stootte ik, naar aanleiding van wat pietluttigheden zijn in het leven, op mijn omgaan met het andere dan het mij gewone. Even onthutst stelde ik vast hoezeer de vanzelfsprekendheid van mijn materiële dagelijkse bestaan grip op mij heeft; besepte ik ook dat de kleine zaken waaraan ik mij ergerde voor mij tijdelijk waren en ik ze zelfs als deel van vakantiefolklore zou kunnen zien, maar dat duizenden anderen – op door- en dooltocht in de wereld omwille van welke reden dan ook – niet na wat vakantie-dagen uit de klamme lakens raken, maar zich er maar wat graag zouden in wentelen, als ze er al zouden kunnen over beschikken.

Nu zegt u misschien: 'Wat een beschouwingen naar aanleiding van twee theekoppen en wat kookpotten zonder deksel?! Zoek de volgende keer een huisje van een betere kwaliteit.' Misschien was ik wel extra gevoelig en aanraakbaar voor deze ervaring omwille van mijn vakantielectuur. Ik stopte dit jaar *De bekeerlinge* van Stefan Hertmans in mijn koffer. *De bekeerlinge* is een op historische feiten gebaseerde roman over de liefdesgeschiedenis van een voornaam christelijk meisje uit Rouen met een joodse jongen uit Narbonne. Niets opziensbarends, ware het niet dat het verhaal zich afspeelt in de elfde eeuw, een tijdsgewricht waarin in het Europa van toen de spanningen tussen de grote monotheïstische godsdiensten opnieuw erg beginnen oplopen. Het is een bijwijlen gruwelijke, maar niettemin weergalozes roman over een onmogelijke liefde en de onvoorstelbare gevolgen ervan. Het boek raakte en ontroerde me erg. Toen ik probeerde te achterhalen waarom dat zo is, waarom dat precies nu – dat wil zeggen in onze tijdscontext – zo is, kwam ik bij twee zaken uit. Enerzijds werd ik bij de keel gegrepen door het gevoel van totale ontwrichting waarvan het meisje slachtoffer wordt telkens zij moet vertrekken uit wat op dat moment 'thuis' voor haar (geworden) is. Elke keer weer weggaan uit het haar vertrouwde, omwille van diverse redenen (de onmogelijke liefde voor een joodse jongen, het gevaar voor vervolging, het gruwelijke geweld van de kruistochten, het verlies van en de zoektocht naar haar verdwenen kinderen): het brengt een – soms totale – ontredde teweeg waarbij ze uit elkaar valt, zichzelf verliest en weer terug moet vinden, een fundamentele thuisloosheid en vertwijfeling in momenten van onzekerheid, een gebrokenheid die niet meer weggaat, uiteindelijk uitlopend op een waanzin gedrenkt in verdriet. Een diep, diep trauma – ondanks de momenten van geluk. Anderzijds was ik niet

minder getroffen door wat Stefan Hertmans als auteur presteert, niet alleen literair maar vooral qua inlevingsvermogen. Hertmans kruipt met een onvoorstelbare diepte in de huid van de vrouw; hij weet van binnenuit de complexe variëteit aan gevoelens en innerlijke bewegingen van de vrouw aan te voelen en te beschrijven; met een oeverloze precisie geeft hij haar bestaansruimte; met diepe aandacht is en blijft hij bij haar.

Dit verhaal over een gebeuren uit de elfde eeuw bracht me bij vandaag, bij onze actualiteit. Ook vandaag verlaten mensen hun thuissituatie; ook vandaag drijven tal van beweegredenen mensen tot het achterlaten van wat hun dierbaar is; ook vandaag zijn zovelen op door- en vaak ook dooltocht in de wereld. Het migratiedossier is complex, dat besef ik. Zelfs zonder grondige kennis van zaken weet ik dat de benadering ervan veel zin voor nuance vergt, en dat oplossingen niet eenvoudig en voor de hand liggend zijn of makkelijk realiseerbaar. Maar wat ik zo vaak mis of alleszins te weinig luid hoor in de berichtgeving of het politieke verhaal over migratie is precies dát waardoor ik door het lezen van *De bekeerlinge* zo werd getroffen: het besef, namelijk, van en het begrip voor de ontwrichting, het identiteitsverlies, het uit elkaar en uit verband vallen, het trauma kortom waardoor ontheemden worden getroffen – zeker en vast ook, maar niet uitsluitend door de omstandigheden waardoor zij moeten vertrekken, maar zelfs ook al door het vertrek *an sich*. Wij verlangen – soms met de beste bedoelingen – dat mensen op de vlucht zich zo snel mogelijk in hun nieuwe omgeving integreren; wij bieden ze mogelijkheden om een nieuw bestaan op te bouwen en hopen – terecht – dat dat zo vlug mogelijk gebeurt. Maar vergeten we daarbij niet te snel hoe ontwrichtend het vertrek, de thuisloosheid én het nieuwe moet zijn? Hebben we genoeg oog voor dit trauma; hebben we genoeg geduld om hen de tijd te laten en zijn we bereid om óók daarin te investeren? Hertmans' benadering verdiept daarnaast ook het besef dat diepe en aanhoudende aandacht ons bij inleving kan brengen, en dat het vermogen tot inleving een opstap kan zijn tot meer begrip en medemenselijkheid. Met het oog op de vrijwaring van onze beschaving en humaniteit is het misschien dus wel erg van belang dat vermogen tot aandacht en inleving in te oefenen en te verwerven.

Mijn man las op hetzelfde moment een boek over het stoïcisme, een filosofische stroming die wel wat raakpunten vertoont met Mindfulness. Elke omstandigheid, elk gebeuren, klein of groot, zo las hij, kan een oefening van observatie, aandacht, inleving en zodoende een bron van gerichte, deugdzame en deugddoende keuze zijn. Elk gebeuren. Dus ... ook de ervaring van het *Calmez-vous, madame*, bij het proberen verkrijgen van een toeristenvisum voor Rwanda, of de kleine irritaties over het ontbreken van het juiste deksel op een pot. Laten we – zo concludeerde ik dus op vakantie – maar niet dralen en met dat oefenen meteen aan de slag gaan! De twee theekoppen en de ietwat klamme lakens kregen er plots een dimensie bij.

